

УДК 373.3.016+784

Пань Кехань

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0009-0009-4303-6509

DOI 10.24139/2312-5993/2024.03/252-260

АРТИСТИЧНІ ЗДІБНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті висвітлено чинники та надано методичні рекомендації щодо формування та розвитку артистичних здібностей молодших школярів. На основі застосування широкого спектру методів наукового дослідження виокремлено основні характеристики артистизму. Конкретизовано поняття «артистичні здібності». Виокремлено чинники, які впливають на артистичні здібності дітей молодшого шкільного віку (уява та творчість, візуальна обізнаність і спостережливість, моторика та координація, виразне спілкування, навички розповіді та оповіді, грайливість та експериментування, чутливість до естетики, співпраця та соціальні навички, допитливість і дослідження). Надано методичні рекомендації щодо формування та розвитку артистичних здібностей у молодших школярів.

Ключові слова: артистизм, здібності, артистичні здібності, молодші школярі, чинники артистичних здібностей.

Постановка проблеми. Інтенсифікація України щодо європейської інтеграції та зміни, які настigli національну освітню парадигму, висувають якісно нові вимоги до процесу навчання. За останні роки особливої актуальності набули інноваційні технології, котрі стали важливими фактором формування особистості в сучасному суспільстві. Саме тому, чільне місце в переліку актуальних питань сучасної педагогічної науки посідає проблема формування в підростаючого покоління здатності до сприйняття та передачі необхідної інформації засобами мистецтва. Одним із пріоритетних завдань освіти сьогодення є формування навичок творчої діяльності та розвиток артистичних здібностей молодших школярів.

Аналіз актуальних досліджень. Цінне значення у контексті проблеми дослідження мають праці українських вчених, таких як А. Московчук, в якій висвітлюються психолого-педагогічний аспект артистичних умінь молодших школярів; К. Глімбовської, де представлено творчі здібності молодших школярів та їх розвиток в процесі театралізованої діяльності. Артистичні здібності молодших школярів та їх формування і розвиток у контексті занять музикою та хореографією висвітлюють О. Коваль та І. Поклад.

Цінними стали праці іноземних учених, які розкривають питання артистизму та артистичних здібностей в цілому (Adil Zamil Manshad Al-

Said, S. Baoguo, C. Benbow, G. Berg, J. Dunning, E. Fein, C. Gerald, A. Jackson, R. Root-Bernstein та інші). Однак, аналіз наукової думки надає підстави стверджувати, що чинники артистичних здібностей молодших школярів не був предметом цілісного дослідження.

Мета статті – висвітлити чинники та надати методичні рекомендації щодо формування та розвитку артистичних здібностей молодших школярів.

Методи дослідження. З метою реалізації та досягнення поставленої мети нами було використано комплекс наукових методів. Серед загальнонаукових ми керуємося аналізом, синтезом, узагальненням, систематизацією, які застосовувалися задля з'ясування стану розробленості проблеми, здійснення характеристики артистизму та артистичних здібностей в цілому; конкретно-наукових: термінологічний аналіз, що використовувався для визначення фундаментальних понять нашого дослідження, зокрема «артистизм», «артистичні здібності»; порівняльно-зіставний та структурний аналіз задля з'ясування окремих аспектів проблеми дослідження.

Виклад основного матеріалу. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови ми знаходимо термін «артистизм», під яким трактується особлива висока майстерність, віртуозність (Великий тлумачний словник сучасної мови). Водночас, аналіз та інтерпретація наукової думки української дослідниці Т. Шуть (Шуть, 2020) надає підстави констатувати, що «артистизм» є своєрідним способом самовираження та єдиною індивідуальною системою певних характеристик особистості.

На основі термінологічного аналізу та узагальнення наукової думки ми доходимо твердження, термін «артистизм» виступає окремою майстерністю, талантом, творчістю, який демонструють люди, котрі займаються мистецькою діяльністю. Артистизм спроможний виражати себе через різні мистецькі засоби, такі як образотворче мистецтво, музика, танець, література, театр, кіно тощо. Артистизм виходить за рамки технічної майстерності та передбачає собою особисту інтерпретацію, інновації та емоційну глибину, яку митець привносить до своєї роботи.

Аналіз, систематизація та узагальнення надають можливість наголосити, в цілому, артистизмом – це унікальний голос і бачення виконавця. Він характеризує собою здатність втілювати думки, емоції та досвід у матеріальну форму. Виконавці використовують обраний ними медіум як засіб комунікації, висловлюючи ідеї, провокуючи

емоції, кидаючи виклик нормам і передаючи красу та складність людського досвіду [Коваль, 2002].

Застосування конкретно-наукових методів дослідження, зокрема порівняльно-зіставний та структурний аналіз надають можливість виокремити окремий спектр характеристик артистизму, а саме:

- технічна майстерність – митці розвивають майстерність свого ремесла, набуваючи технічних навичок і знань, необхідних для ефективної роботи з обраним матеріалом. Під технічною майстерністю артистизму розуміються принципи, техніки та інструменти, які використовуються в окремому виді мистецтва;

- творчість та уява – мистецтво ґрунтується на здатності творчо мислити, уявляти нові можливості та генерувати оригінальні ідеї. Митці використовують свою уяву для створення унікальних концепцій та інтерпретацій, які відображають їхню індивідуальну перспективу та мистецьке бачення;

- виразна комунікація – творчі особистості мають глибоке розуміння того, як спілкуватися за допомогою свого мистецтва. Вони використовують символіку, метафору, композицію, колір, текстуру, ритм, рух чи мову, щоб передати повідомлення, викликати емоції та стимулювати інтелектуальне залучення;

- інновації та експерименти – мистецтво часто передбачає розширення меж, виклик конвенціям і дослідження нових мистецьких територій. Митці постійно прагнуть до інновацій, експериментують з різними техніками, матеріалами, стилями, концепціями, відриваються від усталених норм, задля створення інноваційних робіт, які спонукають до роздумів;

- емоційний вплив – мистецтво має здатність зачіпати емоції аудиторії. Художники прагнуть створювати роботи, які викликають почуття, а саме радість, смуток, трепет, споглядання або самоаналіз. Вони намагаються встановити глибокий зв'язок між глядачем або слухачем і твором мистецтва;

- інтуїція та намір – митці покладаються на інтуїцію та намір, щоб керувати своїм творчим процесом. Вони роблять свідомий вибір, чи то у виборі теми, композиції або художніх технік, щоб передати певне повідомлення, дослідити концепцію або викликати окрему реакцію;

- відданість і дисципліна – мистецтво вимагає відданості та дисципліни. Митці вкладають час, зусилля і практику, щоб удосконалити свої навички, поглибити своє розуміння і розвинути свій власний уні-

кальний мистецький голос. Вони віддані своєму ремеслу, часто наполегливо долаючи труднощі та невдачі (Глімбовська, 2021; Московчук).

Наголосимо, що артистизм найбільш фундаментально розкривається за допомогою мистецтва. Артистизм у мистецтві є своєрідною демонстрацією виняткової майстерності та креативності. Артистизм у мистецтві – кульмінація майстерності, креативності, інтелектуальної глибини та особистого самовираження і зростання.

Вважаємо, що артистизм тісно пов'язаний зі здібностями. Так, під терміном «здібності» ми трактуємо навички, якими володіють люди, що дозволяють їм виконувати конкретні завдання, вирішувати проблеми або досягати успіху в певних сферах. Здібності можуть бути вродженими або набутими через навчання, практику та досвід. Вони відіграють вирішальну роль у формуванні продуктивності та досягненні людини в різних аспектах життя, зокрема особистому, академічному, професійному, соціальному, мистецькому (Поклад, 2006).

У контексті нашого дослідження на особливу увагу заслуговують артистичні здібності. На нашу думку, «артистичні здібності» – це спеціальні здібності, які здатні генерувати нові ідеї, мислити нестандартно і вчиняти оригінальні та інноваційні рішення. Артистичні здібності мають вирішальне значення в мистецькій творчості.

Найбільш виражено артистичні здібності притаманні для дітей молодшого шкільного віку. Останні доцільно розвивати за допомогою відповідного керівництва. В цілому, артистичні здібності молодших школярів можуть відрізнятися залежно від віку та індивідуальних інтересів дітей. Саме тому, вбачаємо за вагоме виокремити окремі чинники, які впливають на артистичні здібності дітей молодшого шкільного віку.

Так, особлива увага належить *уяві та творчості*. Молодші школярі систематично демонструють яскраву уяву і творче мислення. Вони здатні придумувати фантастичні ідеї, історії та концепції, які стають основою для їхнього художнього самовираження. Важливими є *візуальна обізнаність і спостережливість*. Діти молодшого шкільного віку, як правило, володіють гострим візуальним зором. Вони спостерігають та помічають деталі в навколишньому середовищі. Діти можуть мати природну схильність до кольорів, форм, візерунків і текстур, що відображається в їхніх роботах. Або ж, навпаки, володіти дзвінким, яскравим голосом, котрий розкривається за допомогою занять з вокалу (Fein, 2021).

На артистичні здібності молодших школярів впливає їхня *моторика та координація*. Дрібна моторика та зорово-моторна координація мають вирішальне значення для мистецької діяльності дітей. Молодші школярі поступово розвивають означені навички, що дозволяє їм маніпулювати художніми інструментами, такими як крейда, пензлі чи ножиці, і займатися такими видами діяльності, як малювання, розфарбовування, вирізання та наклеювання.

Вагоме значення належить *виразному спілкуванню*. Мистецька діяльність надає молодшим школярам можливість особистого самовираження. Вони здатні висловлювати свої думки, почуття через візуальне мистецтво, що в свою чергу дозволяє дітям спілкуватися і ділитися своїми емоціями і поглядами з іншими. Водночас, *навички розповіді та оповіді*, як правило, характерні для молодших школярів. Маючи схильність до оповідання історій, діти створюють візуальні розповіді у своїх роботах або через свою діяльність, використовуючи образи, символи і персонажі з метою передачі історії та висловити власні ідеї або особистий досвід.

Артистичні здібності молодших школярів залежать від *грайливості та експериментування*. Означену думку ми пояснюємо тим, що діти молодшого шкільного віку досить часто демонструють почуття грайливості та бажання досліджувати й експериментувати. Вони відкриті до випробування нових технік, матеріалів і підходів, що дозволяє їм відкривати і розвивати свої артистичні здібності далі. Більш того, молодші школярі спроможні цінувати прекрасне, реагуючи на красу, гармонію та баланс у візуальному мистецтві, що засвідчує їхню *чутливість до естетики*. Діти можуть надавати перевагу певним кольорам, звукам, рухам, що відображає їхню естетичну чутливість, яка розвивається.

Артистичні здібності молодших школярів залежать від *співпраці та соціальних навичок*. Наприклад, сприяти співпраці та соціальній взаємодії між молодими школярами здатна мистецька діяльність, зокрема заняття з музики, хореографії тощо. Так, діти вчаться ділитися матеріалами, обмінюватися ідеями та працювати разом над груповими проектами, сприяючи командній роботі та розвиваючи свої соціальні навички. Крім того, *допитливість і дослідження* молодших школярів виступають головним аспектом до навчальної та мистецької діяльності. Діти молодшого шкільного віку вчаться ставити запитання, шукати інформацію та виявляти зацікавленість у відкритті нових мистецьких технік, історії мистецтва чи культурних традицій (Berg, 2022).

Розуміючи сутнісну характеристику та чинники артистичних здібностей молодших школярів вважаємо, що необхідно сприяти їхньому загальному розвитку та залученню дітей до мистецької діяльності, яка виступає головним джерелом артистичних здібностей.

Висвітлюючи окремі аспекти проблеми артистичних здібностей молодших школярів доцільно навести кілька методичних рекомендацій, які можуть збагатити мистецьке зростання дітей. Так, з метою формування та розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку важливо враховувати наступні аспекти, а саме:

- сприятливе та заохочувальне середовище. Задля формування та розвитку артистичних здібностей молодших школярів важливо створити безпечну і позитивну атмосферу, в якій відчутне комфортне перебування для дітей. Необхідно заохочувати ідеї молодших школярів, відзначати їхні зусилля та надавати конструктивний зворотній зв'язок, задля власної дитячої вдосконаленості;

- знайомство молодших школярів з різними видами мистецтва. Доцільно знайомити дітей з широким спектром мистецьких засобів, таких як живопис, малюнок, скульптура, фотографія, музика, танці, театр, література. Ознайомлення з різними формами мистецтва допомагає розширити мистецькі горизонти молодших школярів та надихає їх на творчість;

- навчання базовим навичкам. Формування та розвиток артистичних здібностей молодших школярів залежить від опанування базових художніх навичок та технік, зокрема вокальних, танцювальних вмінь, малювання форм тощо. Вагомим є розвиток впевненості дитини в собі;

- експерименти та творче мислення. З метою формування та розвитку артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку необхідно заохочувати їх до досліджень, а також до експериментів з матеріалами, що впливає на нестандартне мислення дітей. Допитливість, яка характерна для означеного віку, та інновації сьогодення, дозволяють молодшим школярам незначні ризики. Більш того, вони здатні робити помилки і вчитися на них. Саме тому, важливо заохочувати дітей до знаходження свого унікального мистецького голосу та розвитку власного стилю;

- надання широких можливостей для практичного досвіду. Важливо пропонувати різноманітні практичні заняття та проекти, які дозволяють молодшим школярам активно долучатися до мистецького

процесу, який найбільшою мірою забезпечує формування та розвиток артистичних здібностей молодших школярів;

- вивчення мистецтвознавства та історії мистецтва. Особлива роль у формуванні та розвитку артистичних здібностей молодших школярів належить мистецтву. Саме тому, вважаємо, що знайомство дітей з відомими митцями, мистецькими течіями та визначними творами мистецтва з різних культур і часових періодів є надзвичайно вагомим аспектом. Доцільно знайомити дітей з історичним та культурним контекстом мистецтва. Останній розширює розуміння та оцінку дітей щодо мистецького розмаїття;

- самовираження та розповідь історій. Артистичні здібності молодших школярів залежать від особистого дитячого досвіду, їхніх емоцій та ідей, а також від того, як вони їх будуть пов'язувати у своїй роботі. Варто спонукати молодших школярів до розповіді історій або передачі своїх емоцій, ідей через власні твори;

- спільні проекти та групові заходи. Формування та розвиток артистичних здібностей молодших школярів залежить від співпраці та командної роботи. Організуючи групові проекти або заходи, які передбачають спільну роботу дітей сприяє комунікації, вирішенню проблем та обміну ідеями між молодшими школярами;

- демонстрація та відзначення робіт. Важливо надавати молодшим школярам можливість виставляти свої роботи і ділитися ними з однолітками, вчителями та батьками. Останнє можливе завдяки концертам, художнім виставкам, онлайн-платформ тощо. Відзначення досягнень молодших школярів підвищує їхню впевненість у собі та мотивує продовжувати розвивати свої артистичні здібності;

- зовнішні ресурси. Неабияке значення на формування та розвиток артистичних здібностей молодших школярів мають зовнішні ресурси, під якими ми розуміємо залучення місцевих митців, викладачів мистецьких дисциплін або громадських організацій для проведення майстер-класів, демонстрацій чи гостьових лекцій [Adil Zamil Manshad Al-Saidi, 2020].

Важливо наголосити, кожна дитина є унікальною. Її артистичні здібності можуть розвиватися з різною швидкістю. Проте, головною метою їх розвитку є створення сприятливого середовища, котре дозволить молодшим школярам досліджувати та розвивати свої артистичні здібності, насолоджуючись процесом художнього самовираження.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. У результаті застосування комплексу методів наукового дослідження було висвітлено чинники та надано методичні рекомендації щодо формування та розвитку артистичних здібностей молодших школярів. Встановлено, що артистизм є окремою майстерністю, талантом, творчістю, який демонструють люди в процесі мистецькою діяльністю. На основі порівняльно-зіставного та структурного аналізу виокремлено характеристики артистизму, які передбачають технічну майстерність, творчість та уяву, виразну комунікацію, інновації та експерименти, емоційний вплив, інтуїцію та намір, відданість і дисципліну.

Узагальнюючи проблему дослідження було з'ясовано, що артистизм тісно пов'язаний зі здібностями та найбільш повно розкривається за допомогою мистецтва. Застосування термінологічного аналізу дозволив розкрити зміст поняття «артистичні здібності» під яким ми розуміємо спеціальні здібності, які спроможні генерувати нові ідеї, мислити нестандартно і вчиняти оригінальні та інноваційні рішення. Яскраво артистичні здібності проявляються в дітей молодшого шкільного віку.

У контексті досліджуваного феномену виокремлено чинники, які впливають на артистичні здібності дітей молодшого шкільного віку (уява та творчість, візуальна обізнаність і спостережливність, моторика та координація, виразне спілкування, навички розповіді та оповіді, грайливість та експериментування, чутливість до естетики, співпраця та соціальні навички, допитливість і дослідження) та надано методичні рекомендації щодо формування та розвитку артистичних здібностей у молодших школярів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми артистичних здібностей молодших школярів та потребує її подальшого розроблення за такими перспективними напрямками, експериментальна перевірка методики формування артистичних здібностей молодших школярів у процесі мистецькою діяльністю.

ЛІТЕРАТУРА

Великий тлумачний словник сучасної мови. URL: <http://sum.in.ua/s/artystyzm/> (Great Interpretive Dictionary of Modern Language. URL: <http://sum.in.ua/s/artystyzm/>)

Глімбовська, К. (2021). Розвиток творчих здібностей молодших школярів в процесі театралізованої діяльності. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи: збірник матеріалів Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції (25 – 26 листопада 2021 р.)*, 25 – 27. (Glimbovska, K. (2021). Development of creative abilities of younger students in the process of theatrical activity.

Development of the personality of the younger student: modern realities and prospects: Collection of materials of the All-Ukrainian Student Scientific and Practical Internet Conference (November 25-26 2021), 25-27)

Коваль, О. (2002). *Формування музичних здібностей молодших школярів на уроках музики* (автореф. дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.02). Київ. (Koval, O. (2002). *Formation of musical abilities of younger students in music lessons* (abstract). Kyiv).

Московчук, Л. *Артистичні уміння молодших школярів як предмет психолого-педагогічних досліджень*. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17887/Moskovchuk.pdf?sequence=1> (

Поклад, І. (2006). *Розвиток хореографічних здібностей дітей молодшого шкільного віку* (дис. канд. психол. наук: спец. 19.00.02). Київ (Moskovchuk, L. (2006). *Artistic skills of younger students as a subject of psychological and pedagogical research*. URL:

<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17887/moskovchuk.pdf?sequence=1>).

Шуть, Т. (2020) Сучасний підхід до формування педагогічного артистизму здобувачів освіти в умовах хорошого класу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 78, 248 – 252 (Shut, I. (2006). *Development of choreographic abilities of young children* (dis.). Kyiv).

Adil Zamil Manshad Al-Saidi, (2020). Artistic Skills and Scientific Abilities in Architectural Education. *Design Studio*, 2, 143 – 153.

Berg, G. (2022). The Visual Arts and The Artistic Abilities. *Psychology and the Arts*, 55 – 64.

Fein, E. (2021). *The Exceptional Brain: The Artistic Abilities of Talent and Special Abilities*. New York: Guilford, 126.

SUMMARY

Pan Kekhan. Artistic Abilities Of Junior Schoolchildren: As A Scientific And Pedagogical Problem.

The article highlights the factors and provides methodological recommendations for the formation and development of artistic abilities of junior schoolchildren. Based on the application of a wide range of scientific research methods, the main characteristics of artistry (technical skill, creativity and imagination, expressive communication, innovation and experimentation, emotional impact, intuition and intention, dedication and discipline) are highlighted. The concept of «artistic abilities» is specified, by which we mean special abilities that are able to generate new ideas, think outside the box and make original and innovative decisions. Artistic abilities are especially evident in primary school children.

The factors that influence the artistic abilities of primary school children (imagination and creativity, visual awareness and observation, motor skills and coordination, expressive communication, storytelling and narration skills, playfulness and experimentation, sensitivity to aesthetics, cooperation and social skills, curiosity and research) are highlighted. Methodological recommendations for the formation and development of artistic abilities in primary school children are provided.

Key words: artistry, abilities, artistic abilities, junior schoolchildren, factors of artistic abilities.